

MILITANTNÁ SOCIÁLNA PRÁCA V PODMIENKACH SLOVENSKA – INTERVENČNÉ REFLEXIE SOCIÁLNEJ PRAXE

Militant social work in the conditions of Slovakia - intervention reflections of social practice

Yuliia KOVALCHUK a Beáta BALOGOVÁ

ABSTRAKT

Predkladaný príspevok sa zaoberá špecifikami militantnej sociálnej práce v Slovenskej republike a jej aplikáciou pri práci s utečencami a rodinami vojakov, ktorí prichádzajú na Slovensko v dôsledku vojnových konfliktov. Militantná sociálna práca je charakteristická kritickou reflexiou mocenských štruktúr, aktivitami advokácie a intervenciami zameranými na systémové zmeny a predstavuje alternatívu k tradičným modelom sociálnej práce. V teoretickej časti sú definované normy sociálnej práce, ktoré zahŕňajú etické princípy a základné metodologické prístupy a analyzované odchýlky od tejto normy, typické pre militantnú sociálnu prácu. Osobitná pozornosť je venovaná normatívnym očakávaniam, ktorým utečenci a rodiny vojakov čelia (napr. rýchla adaptácia, prispôbenie sa kultúrnym normám hostiteľskej krajiny), ako aj skúmaniu odchýlok od týchto očakávaní, ktoré môžu byť zdrojom marginalizácie alebo diskriminácie. Predvýskumné aktivity zahŕňali zber sekundárnych literárnych zdrojov, legislatívnych dokumentov a existujúcich výskumov, ako aj predbežnú analýzu sociálnej situácie utečencov a ich interakcie. Na základe týchto aktivít boli identifikované kľúčové bariéry v integrácii, ako sú jazykové problémy, nedostatok dostupného bývania a zložité administratívne procesy. Téma príspevku otvára priestor pre vývoj inovatívnych metód sociálnej práce a hlbšie pochopenie dynamiky adaptácie utečencov v meniacich sa spoločenských podmienkach.

Kľúčové slová: Migrácia. Militantná sociálna práca. Migrant. Cudzinec. Utečenec. Odídenec. Sociálna práca s migrantmi.

ABSTRACT

The presented contribution deals with the specifics of militant social work in the Slovak Republic and its application in working with refugees and families of soldiers who come to Slovakia as a result of war conflicts. Militant social work is characterized by critical reflection of power structures, advocacy activities and interventions aimed at systemic changes and represents an alternative to traditional models of social work. The theoretical part defines social work norms, which include ethical principles and basic methodological approaches, and analyzes deviations from this norm, typical for militant social work. Special attention is paid to the normative expectations that refugees and families of soldiers face (e. g. rapid adaptation, adaptation to the cultural norms of the host country), as well as examining deviations from these expectations, which can be a source of marginalization or discrimination. Pre-research activities included the collection of secondary literary sources, legislative documents and existing research, as well as a preliminary analysis of the social situation of refugees and their interactions. Based on these activities, key barriers to integration were identified, such as language problems, lack of affordable housing and complex administrative processes. The topic of the paper opens space for the development of innovative methods of social work and a deeper understanding of the dynamics of refugee adaptation in changing social conditions.

Key words: Migration. Militant social work. Migrant. Foreigner. Refugee. Expatriate. Social work with migrants.

ÚVOD

Vychádzajúc z teoretickej analýzy spracovanej v súvislosti s vojenským konfliktom na *Ukrajine* sa otázka militantnej sociálnej práce na *Slovensku* stáva čoraz relevantnejšou. Tieto faktory prispievajú k zvýšenej potrebe sociálnej opory pre vojakov a ich rodiny, ale aj pre prichádzajúcich ukrajinských utečencov. Súčasne *Slovensko* prijíma množstvo ukrajinských utečencov, ktorí čelia psychickým výzvam, vrátane traumy z vojny a migrácie. Militantná sociálna práca sa tu môže zamerať na poskytovanie psychologického poradenstva a sociálnej opory, aby pomohla tejto skupine znovu sa integrovať do spoločnosti. Programy, ktoré už existujú pre vojakov a ich rodiny, môžu byť adaptované a prispôbené na podporu týchto nových potrebných služieb. Autorky Rasskazová a Logvinová (2021) zaznačujú, že vzdelávacie programy v oblasti sociálnej práce sa čoraz viac zameriavajú na témy súvisiace s vojnou a krízovou intervenciou. Existujúce programy militantnej sociálnej práce a rehabilitačné programy pre veteránov mali by byť posilnené a prispôbené novým výzvam, ktoré vznikajú v dôsledku konfliktu na *Ukrajine*.

Analýza štatistických údajov o ukrajinských utečencoch na *Slovensku* sa vyvíjala v závislosti od viacerých faktorov, ako sú situácia vo vojne, legislatívne opatrenia, či sociálne a ekonomické podmienky. Tieto údaje sú významné nielen pre hodnotenie humanitárnych potrieb, ale aj pre plánovanie a implementáciu politiky sociálnej integrácie. Podľa štatistických dát *Inštitútu demografie a sociálneho výskumu* (2024, [cit. 2024-04-08]) od vypuknutia konfliktu na *Ukrajine* *Slovensko* prijalo viac ako 100 000 utečencov, čo viedlo k naliehavej potrebe sociálnych služieb, vrátane tých, ktoré sú zamerané na vojenské rodiny. *Slovenská* vláda uznala potrebu cielenej podpory týchto skupín, najmä vzhľadom na psychický dopad konfliktu.

Začiatok vojny **vo februári 2022** mal za následok masívny prílev ukrajinských utečencov, pričom na *Slovensko* sa v krátkom čase dostalo **viac ako 1 milión**. Mnohí utečenci hľadali bezpečie a pomoc, čím sa *Slovensko* stalo významnou tranzitnou a hostiteľskou krajinou. Údaje **zo začiatku roka 2022** naznačujú, že **prevažnú väčšinu utečencov tvorili ženy a deti, najmä vo veku 18-39 rokov**, čo naznačuje významný vplyv konfliktu na ženskú demografiu. Tento model je v súlade s trendmi pozorovanými v iných konfliktných zónach, kde ženy často utekajú hľadať bezpečnosť pre seba a svoje deti. **Začiatkom roka 2023** sa počet ukrajinských utečencov odhadoval na približne **120 000 utečencov**. Tento údaj odzrkadľuje prebiehajúce príchody a návrat niektorých utečencov na *Ukrajinu*. *Slovenská* vláda a iné organizácie poskytovali počas tohto obdobia základné podporné služby. Tento pokles v počte utečencov môže byť spôsobený kombináciou faktorov, vrátane návratu niektorých utečencov na *Ukrajinu*, zlepšenej situácie v niektorých oblastiach, a obmedzení, ktoré boli zavedené na úrovni krajiny. **Od začiatku roka 2024** sa už odhaduje počet Ukrajincov žijúcich na *Slovensku* približne na **117 000 utečencov**. Toto číslo naznačuje, že mnohí utečenci sa adaptovali na slovenské prostredie, našli zamestnanie a integrovali sa do miestnych komunít (*Inštitút demografie a sociálneho výskumu* 2024, [cit. 2024-04-08]).

Demografické údaje zostávajú konzistentné, pričom ženy a mladí dospelí stále tvoria väčšinu utečeneckého obyvateľstva. To znamená pretrvávajúce výzvy v integrácii, najmä pre mladé matky a deti, ktoré potrebujú podporu v oblasti vzdelávania a zdravotnej starostlivosti. Tento údaj poukazuje na stabilizáciu utečeneckej populácie, mnohí utečenci sa integrujú do slovenskej spoloč-

nosti, majú prístup k vzdelávaniu, zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti. Taktiež ilustrujú vplyv konfliktu na migračné vzorce na *Slovensku* a zdôrazňujú potrebu nepretržitej pomoci utečencom (*Medzinárodná organizácia pre migráciu* 2024, [cit. 2024-05-10]).

Vojna na *Ukrajine* podčiarkuje význam a nevyhnutnosť rozvoja militantnej sociálnej práce na *Slovensku*. Je potrebné neustále sledovať a vyhodnocovať situáciu, aby sa zabezpečila adekvátne pomoc pre všetkých, ktorí čelia výzvam spojených s vojnou, s dôrazom na rodiny vojakov, ktoré prihadzujú na *Slovensko*.

1 Aplikácia normativity na problémy v militantnej sociálnej práci

K problematike, ktorou sa v tomto príspevku zaoberáme, je dôležité spomenúť pojem militantná sociálna práca. „*Military social work*” – tento termín je možné do slovenského jazyka preložiť ako „*sociálna práca riešiaci dôsledky vojnového konfliktu*”. Podľa Wooten (2015) militantná sociálna práca je oblasť špecializovanej praxe, ktorá sa líši od všeobecnej praxe s civilistami v tom, že vojenský personál a ich rodiny žijú, pracujú a dostávajú zdravotnú starostlivosť a sociálne dávky v hierarchickom sociálno-politickom prostredí v rámci štruktúrovanej vojenskej organizácie. Autor Rubin (2012) tvrdí, že dôležitou v *USA* úlohou „*sociálnej práce s veteránmi*”, ktorú v nej plnia sociálni pracovníci, je poradenstvo a podpora veteránov, ktorí zápasia s opätovným začlenením do spoločnosti alebo so zvládaním mentálnych, emocionálnych a rodinných problémov, s ktorými sa môžu stretnúť v dôsledku svojich minulých pracovných skúseností. Taktiež Rasskazová a Logvinová (2021) dopĺňajú, že rodiny vojakov čelia jedinečným výzvam, ako sú odlúčenie, stres a obavy o bezpečnosť blízkych. Militantná sociálna práca s touto cieľovou skupinou sa zameriava na poskytovanie emocionálnej a psychickej opory, zabezpečenie prístupu k informáciám a pomoc pri riešení praktických problémov, ako sú právne záležitosti a sociálne zabezpečenie. Programy zamerané na rodinných príslušníkov vojakov

často zahŕňajú skupinové terapie, poradenstvo a vytváranie podporných sietí, čo môže výrazne prispieť k zníženiu psychického stresu a zlepšeniu kvality života.

V dôsledku vojny na *Ukrajine* sa na *Slovensku* nachádza veľké množstvo ukrajinských utečencov. Militantná sociálna práca v tejto oblasti sa zameriava na ich integráciu a oporu pri adaptácii na nové životné podmienky. Vládne inštitúcie a sociálni pracovníci sa snažia poskytnúť jazykové kurzy, psychologickú pomoc a pomoc pri zamestnávaní, čím pomáhajú utečencom získať potrebné zručnosti (Rasskazová a Logvinová 2021). Zameranie na kultúrne a jazykové vzdelávanie je kľúčové pre zlepšenie ich integrácie na *Slovensku*. S pojmom migrácia sa v súčasnosti stretávame pomerne často (*Medzinárodná organizácia pre migráciu*, [cit. 2024-04-08]) poskytuje nasledujúcu definíciu, že migrácia je proces premiestňovania obyvateľov cez medzinárodné hranice alebo v rámci ich krajín a pokrýva akýkoľvek druh pohybu bez ohľadu na ich trvanie, zloženie alebo dôvody. Dupkalo (2016) zaznačuje, že termín „*migrácia*” používame v trojjedinom význame premiestňovania, úteku alebo odchodu osôb z východiskového miesta do miesta určenia. Z toho vyplýva, že „*migrantom*” je odídenec, utečenec. Slovom „*imigrácia*” autor označuje „*pristáhovalectvo, ktorého cieľom je nájsť – na novom teritórii – najskôr tzv. „azyl”, neskôr nové miesto trvalého pobytu, nové občianstvo. „Imigrantom” je pristáhovalec*” (Dupkalo 2016, s. 14). V definičnom vymedzení autor Davis (2000) uvádza, že utečencom je každá osoba, ktorá sa pre opodstatnené obavy stala obeťou prenasledovania na základe rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politického presvedčenia, ktorá sa nachádza mimo krajiny svojho občianstva a nemôže používať ochranu danej krajiny alebo si z dôvodu takýchto obáv takúto ochranu neželá. Európska kríza znamená dôležité zmeny týkajúce sa vektorov tokov utečencov z hotspotov a vzorcov ich migračného správania. „*utečenec*” a „*násilne vysídlená osoba*” sú osobitnou kategóriou a

osobitným medzinárodným právnym štatútom definovaná *Ženevským dohovorom* z roku 1951.

Medzinárodná ochrana, vysídlenie v dôsledku konfliktu a právo požiadať o azyl sú ústrednými témami diskusie o medzinárodnej migrácii. Preto Keller (2017) uvádza, že dnes moderné vedecké myslenie nemá v tejto súvislosti jednotný koncept. Tým je možné vysvetliť skutočnosť, že migrácia ovplyvňuje súčasne rôzne aspekty verejného života, ako je demografia, ekonómia, sociológia, politika a právo.

Integrácia ukrajinských utečencov na *Slovensku* je ovplyvnená ich kultúrnym pozadím, čo môže viesť k **odchýlkam od sociálnych noriem a hodnôt bežných v slovenskej spoločnosti**. Napríklad normy správania, rodinné štruktúry a prístupy k psychickému zdraviu sa môžu líšiť, čo môže viesť k neporozumeniu a napätiu. Tieto odchýlky môžu ovplyvniť schopnosť ukrajinských utečencov adaptovať sa na nové prostredie, a preto je dôležité, aby militantná sociálna práca zohľadnila kultúrne rozdiely a poskytla prispôbenú pomoc, ktorá rešpektuje a integruje ich kultúrne normy. Autor Višňovský (2016) používa detailnú filozofickú analýzu pojmov, ako sú normy, pravidlá, hodnoty, morálka a sociálne interakcie. Rozoberá, čo normy znamenajú nielen z pohľadu právnych systémov, ale aj v širšom filozofickom a spoločenskom kontexte. Tento prístup sa zakladá na kritickom skúmaní základných pojmov, čo umožňuje hlbšie pochopiť ich vzájomné vzťahy a funkciu v spoločnosti. Militantná sociálna práca je špecializovaná oblasť sociálnej práce, ktorá sa sústreďuje na pomoc vojakom a ich rodinám, často v súvislosti s psychickými, fyzickými a sociálnymi problémami spojenými s vojenskou situáciou na *Ukrajine*. Višňovského teória normativity môže poskytnúť rámec na pochopenie toho, ako sú normy v rámci vojenskej situácie na *Ukrajine* formované a ako ovplyvňujú život vojakov a ich rodín, ktoré prichádzajú na *Slovensko*. **Normy, ktoré sú spojené s vojnovou situáciou zahŕňajú disciplínu, hierarchiu a jasne stanovené role**, no zároveň musí so-

ciálna práca v tomto kontexte riešiť problémy ako trauma, stres, posttraumatická stresová porucha (PTSP) a reintegrácia do civilného života. Zároveň, Višňovský (2016) sa kriticky zaoberá nielen tým, ako normy fungujú, ale aj tým, ako môžu byť transformované alebo reinterpretované. Používa tento kritický prístup na to, aby odhalil potenciálne napätia a problémy v súčasných normatívnych systémoch, či už na úrovni právnych predpisov, spoločenských noriem alebo morálnych zásad. Tento kritický prístup je spojený s jeho cieľom ukázať, že normy nie sú fixné, ale môžu sa meniť v závislosti od kontextu a sociálnych podmienok.

Metodológia Višňovského (2016) knihy „*Normativita ako vôľa k poriadku*“ je filozofická, analytická a interdisciplinárna. Skladá sa z hlbkej filozofickej reflexie o povahe noriem a ich pôsobení v spoločnosti, pričom kombinuje prvky fenomenológie a kritickej analýzy. Koncept knihy Višňovského (2016) vo vzťahu k militantnej sociálnej práci predstavuje teoretický rámec, ktorý umožňuje **analyzovať normy a hodnoty formujúce správanie jednotlivcov a skupín v kontexte vojenského prostredia**. Militantná sociálna práca sa zaoberá špecifickými výzvami spojenými s psychickými, fyzickými a sociálnymi problémami vojakov a ich rodín, pričom normy zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní ich správania a morálnych rozhodnutí. Višňovského metodológia nám pomáha pochopiť dynamiku normativity v tomto kontexte.

Taktiež Višňovský (2016) chápe normativitu ako vôľu spoločnosti vytvárať a dodržiavať pravidlá, ktoré usmerňujú správanie jednotlivcov a skupín, čím sa vytvára stabilný spoločenský poriadok. Tento rámec je veľmi užitočný na analýzu militantnej sociálnej práce, ktorá sa snaží o rekonštrukciu poriadku v narušených spoločnostiach a komunitách, napríklad v dôsledku vojnových konfliktov. V kontexte **militantnej sociálnej práce** je princíp normativity dôležitý, pretože **práca so zraniteľnými skupinami, ako sú vojnoví utečenci alebo rodinní príslušníci vojakov, si vyžaduje vytvorenie nového poriadku v chaotickom prostredí**. Višňovský (2016) vo

svojej práci zdôrazňuje, že normy a pravidlá sú nástrojom na obnovenie stability a bezpečia v spoločnosti. Tento koncept je mimoriadne relevantný pre militantnú sociálnu prácu, kde sociálni pracovníci vytvárajú bezpečné a predvídateľné prostredie, v ktorom sa môžu jednotlivci postupne rehabilitovať a adaptovať na nové podmienky. Zároveň Višňovského (2016) chápanie normativity ako mechanizmu na udržanie poriadku môže byť aplikované aj na **odchýlky od normy** (tab. č. 1), ktoré sa často vyskytujú v situáciách vojnových konfliktov. Ukrajinskí utečenci, ktorí prichádzajú na *Slovensko* v dôsledku vojny, často čelia výrazným kultúrnym a sociálnym rozdielom, ktoré môžu viesť k odchýlkam od noriem v novom prostredí. Višňovský (2016) podľa svojho konceptu tvrdí, že tieto odchýlky musia byť integrálne začlenené do nového poriadku prostredníctvom noriem, ktoré rešpektujú ich odlišnosti, ale zároveň umožňujú stabilnú integráciu. Z pohľadu militantnej sociálnej práce Višňovského myšlienka „*vôľa k poriadku*“ je kľúčová pre pochopenie toho, ako sociálni pracovníci prístupujú k traumatizovaným komunitám. Práca s rodinami vojakov alebo utečencami vyžaduje implementáciu jasných noriem a štruktúr, ktoré pomáhajú stabilizovať ich životy.

Týmto spôsobom militantná sociálna práca zosúladzuje individuálne potreby s potrebou spoločenského poriadku, čím prispieva k dlhotrvajúcej rekonštrukcii postihnutých komunít.

Vojnový konflikt výrazne mení takmer všetky oblasti života jednotlivcov, najmä vojnových utečencov. V normálnom stave je život predvídateľný, štruktúrovaný a bezpečný, zatiaľ čo počas vojny dochádza k dramatickým odchýlkam, ktoré sa prejavujú v oblasti psychického zdravia, fyzickej bezpečnosti, sociálnych štruktúr, vzdelávania a zamestnanosti. Militantná sociálna práca môže pomôcť stabilizovať tieto odchýlky poskytovaním pomoci pri adaptácii na nové životné podmienky, čím umožňuje utečencom nájsť si nové normy v prostredí, ktoré ich prijíma.

Tab. č. 1. Normy a odchýlky od normy v čase vojnového konfliktu na Ukrajine, podľa knihy Višňovského (2016) „Normativita ako vôľa k poriadku“

Oblasť	Normy (v čase mieru)	Odchýlky od normy (v čase vojnového konfliktu)	Zmeny spôsobené vojnou
Psy-	Stabilné psychické zdravie, nízka úroveň stresu a úzkosti.	Zvýšená úzkosť, PTSD, depresia, emočná labilita.	Zhoršenie psychického zdravia v dôsledku traumy a neistoty.
Sociálna	Stabilná rodinná štruktúra a podpora, sociálna súdržnosť.	Rozdelené rodiny, strata blízkych, znížená sociálna súdržnosť.	Dezintegrácia rodinných jednotiek, odlúčenie, strata členov rodiny.
Fyzická	Vysoká úroveň osobnej a rodinnej bezpečnosti.	Ohrozenie života, násilie, neustály strach.	Zvýšené riziko násilia, nebezpečenstvo pre fyzickú bezpečnosť.
Životné	Stabilné bývanie a komunitné prostredie.	Ničenie infraštruktúry, straty domovov, migrácia.	Nútené presuny, utečenectvo, bývanie v neznámych podmienkach.
Prístup	Pravidelný a dostupný prístup k vzdelávaniu.	Prerušené vzdelávanie, nedostatočné školské vybavenie.	Deti a mládež majú obmedzený prístup k vzdelaniu, vynechávanie školy.
Zamest-	Stabilná pracovná situácia, zamestnanosť a kariérny rozvoj.	Strata práce, ekonomická neistota, nezamestnanosť.	Masové prepúšťania, nedostatok príležitostí, neisté zdroje príjmov.
Spoloč-	Predvídateľné sociálne normy, spravodlivé právo a poriadok.	Porušené spoločenské normy, vojnové právo.	Zlyhávanie právnych a sociálnych norm.

Zdroj: vlastne spracovanie

Na zaver je dôležité konštatovať, že Višňovský (2016) prináša teoretický rámec, ktorý je veľmi relevantný pre militantnú sociálnu prácu. Jeho práca využíva normy a pravidlá na obnovenie stability v krízových situáciách, čo umožňuje integráciu zraniteľných skupín, ako sú vojnoví utečenci alebo rodiny vojakov. Višňovského **koncept nor-**

mativity slúži ako kľúčový nástroj na pochopenie toho, ako je možné dosiahnuť rekonštrukciu spoločenského poriadku v kontexte vojny a migrácie.

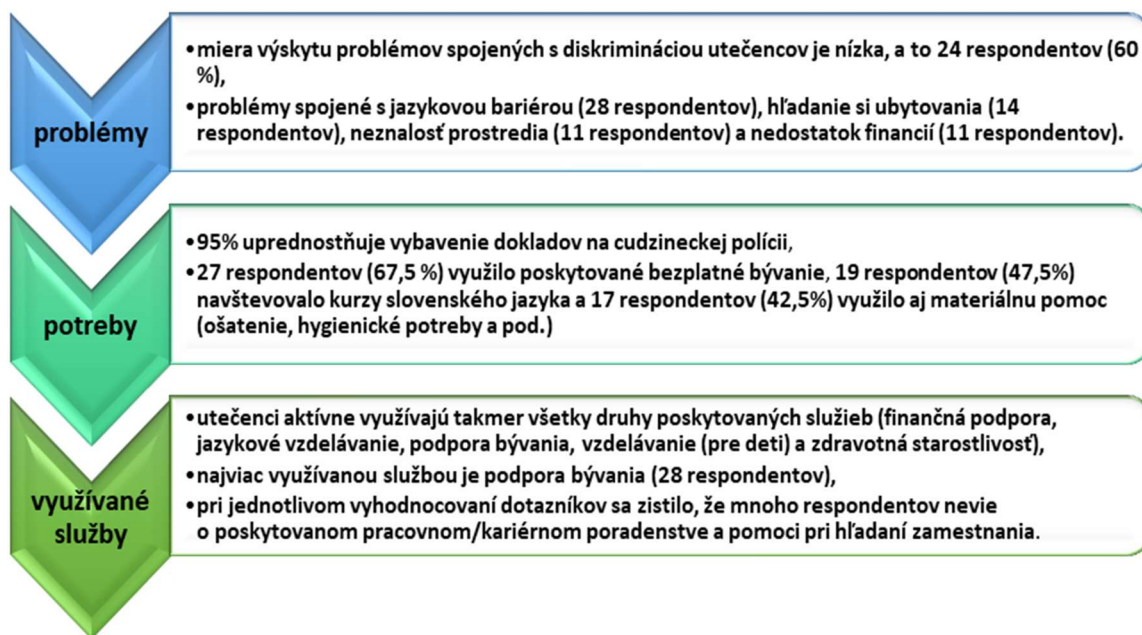
2 Predvýskumné aktivity

Výskumy v oblasti militantnej sociálnej práce, či už na *Slovensku* alebo na medzinárodnej úrovni, sú zamerané na rôzne aspekty opory vojakov, a ich rodín, ktoré prichádzajú na *Slovensko* v dôsledku vojnového konfliktu. Na *Slovensku* sa militantná sociálna práca začína formovať, pričom je stále v počiatočnom štádiu vývoja.

Reflektujúc súčasný stav problematiky migrácie utečencov na *Slovensku* v dôsledku vojnového konfliktu na *Ukrajine* nami v roku 2023 bol zrealizovaný výskum, **cieľom** ktorého bolo *zistiť, s akými problémami sa stretávajú utečenci z Ukrajiny na Slovensku, zároveň zistiť, aké pocity prežívajú utečenci po príchode na Slovensko*. Súčasťou kvantitatívneho výskumu bola analýza potrieb utečencov z *Ukrajiny*, ktorí prišli na *Slovensko* z dôvodu vojenského konfliktu optikou sociálnej

práce. Z výsledkov výskumu bolo zrejmé, že pre utečencov, ktorí prišli na *Slovensko*, je prvoradou potrebou vybavenie dokladov na cudzineckej polícii. Je to tým, že potrebný doklad umožňuje utečencom pobyt na *Slovensku* a zároveň prístup ku všetkým poskytovaným službám. Takéto výsledky súvisia aj s ďalšími výsledkami, kde bolo vidno, že najviac utečenci využívajú ďalšie sociálne služby: bezplatné bývanie, kurzy slovenského jazyka aj materiálnu pomoc (ošatenie, hygienické potreby a pod.). Významným výsledkom, ktorý bol poukázaný, je, že utečenci majú problémy spojené s jazykovými znalosťami, s hľadaním si ubytovania, neznalosťou prostredia a nedostatkom finančných prostriedkov, ktorý úzko súvisí s problémom nezamestnanosti. Výskumom sa zistilo, že utečenci pociťovali na začiatku pri vypuknutí vojnového konfliktu: strach, zúfalstvo a hrôzu (Balogová a Kovalchuk 2023) (Graf č. 1).

Graf č. 1. *Výsledky predvýskumných aktivít*



Zdroj: vlastné spracovanie

Problém migrácie / utečenectva v dôsledku vojnového konfliktu je skúmaný v do-

mách a zahraničných projektoch a výskumoch. Zhrnutie výsledkov získaných vo výskumoch predstavuje **tabuľka 2**.

Tab. č. 2. *Predvýskumné aktivity, ktoré súvisia s výskumom*

Nr.	Autor	Rok	Názov	Zistenie
Zahraničné výskumy				
1.	Carl Castro	2023	"Military Social Work in the United States: Interventions for Veterans with PTSD"	Tento výskum zistil, že integrácia špecializovaných terapií na zvládanie posttraumatickej stresovej poruchy (PTSD) u veteránov je účinná pri znižovaní symptómov. Výsledky ukázali, že intervencie zamerané na psychoterapiu, vrátane kognitívno-behaviorálnej terapie (CBT), výrazne prispievajú k zlepšeniu duševného zdravia veteránov.
2.	Michal Shamai	2023	"Social Work with Military Families: Challenges in the Israeli Defense Forces"	Tento výskum ukázal, že sociálna práca v rámci Izraelských obranných síl (IDF) čelí špecifickým výzvam, ako je potreba nepretržitej opory pre rodiny počas nasadení. Sociálni pracovníci zohrávajú dôležitú úlohu pri riešení rodinných konfliktov a znižovaní psychického stresu detí a partnerov vojakov
3.	Lynne Hall	2023	"The Role of Social Support in Mental Resilience of Active-Duty Personnel"	Tento výskum sa zameriaval na úlohu sociálnej opory pri zvyšovaní psychickej odolnosti vojakov. Zistilo sa, že prítomnosť silnej pomoci od rodiny, kolegov a vojenských komunit významne znižuje úroveň úzkosti a stresu počas nasadení. Odporúča sa preto zamerať sa na budovanie silných sociálnych sietí
Domáce (Slovenské) výskumy				
1.	Blažek, Andrášová a Paulenová	2013	Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) „Príčiny, formy a dôsledky násilia na štátnych príslušníkoch tretích krajín v SR“	Výsledky výskumu preukázali, že 43 % migrantov má skúsenosti s ťažšími formami násilia na verejnosti, v domácnosti alebo v práci. A 15 % má skúsenosti s vážnymi prejavmi násilia, ktoré by si vyžadovalo intervenciu zo strany polície a pomáhajúcich organizácií.
2.	Štefančík a Lenč	2012	„Integrácia mladých ľudí s migračným pozadím a ich vnímanie autonómnou mládežou“	Uskutočnený výskum ukázal, že požiadavka zvýšeného záujmu o medzinárodnú migráciu a integráciu cudzincov je legitímna. Súčasný ekonomický a demografický trendy naznačujú, že v budúcnosti bude mať medzinárodná migrácia vplyv na verejnú politiku Európskej únie.
3.	Bosá, Kvašňáková a Rusnákova	2017	„Životná situácia ukrajinských študentov a študentiek študujúcich na Prešovskej univerzite v Prešove“	Najvýznamnejšie problematické prvky: jazyková bariéra, slabá formálna opora (najmä v oblasti týkajúcej sa vybavovania dokladov na cudzineckej polícii, prístup k zdravotným službám a v oblasti týkajúcej sa informácií o organizácii vzdelávania), vnímané predsudky majority voči nim a pociťované znevýhodnené postavenie, z čoho plynuli problémy v oblasti bývania a širších sociálnych vzťahov.

Zdroj: vlastné spracovanie

Prebiehajúca situácia na *Ukrajine* poukázala na kritickú úlohu militantnej sociálnej

práce na *Slovensku*. Zdôrazňuje potrebu dobre koordinovaného prístupu k riešeniu potrieb vojakov a ich rodín, najmä pokiaľ ide o duševné zdravie a sociálnu integráciu.

Predvýskumné aktivity poskytnú dôležitý základ pre pochopenie súčasného stavu a výziev, ktorým čelia utečenci a rodiny vojakov v *Slovenskej republike*. Analýza sekundárnych dát odhalila, že proces adaptácie a integrácie je často brzdený jazykovými bariérami, nedostatkom dostupných sociálnych a ekonomických zdrojov, a komplikovanými administratívnymi postupmi. Zistenia naznačujú, že militantná sociálna práca má potenciál preklenúť tieto bariéry prostredníctvom jej zamerania na systémové zmeny, advokáciu a posilňovanie právneho postavenia cieľových skupín. Tieto predbežné poznatky podčiarkujú význam analýzy odchýlok od tradičných noriem sociálnej práce, ako aj hľadanie inovatívnych prístupov, ktoré zohľadňujú špecifické potreby utečencov a rodín vojakov.

Na základe uskutočnených predvýskumných aktivít bola formulovaná hlavná výskumná otázka: *„Aké špecifiká militantnej sociálnej práce môžu byť efektívne aplikované pri integrácii utečencov a rodín vojakov v slovenskom kontexte, a ako tieto prístupy ovplyvňujú proces adaptácie na sociálne, ekonomické a kultúrne prostredie hostiteľskej spoločnosti?“* Táto výskumná otázka poskytuje rámec pre hlbšiu analýzu efektivity militantnej sociálnej práce a jej potenciálu preklenúť bariéry integrácie cieľových skupín v *Slovenskej republike*. Sústreďenie sa na identifikáciu efektívnych nástrojov a ich praktickú aplikáciu môže významne prispieť k rozvoju inovatívnych modelov sociálnej práce a lepšiemu pochopeniu dynamiky adaptácie v prostredí sociálnych a politických zmien.

ZÁVER

Skúmanie špecifik militantnej sociálnej práce v kontexte *Slovenskej republiky* otvára dôležitú diskusiu o alternatívnych prístu-

poch k riešeniu výziev, ktorým čelia zraniteľné skupiny, ako sú utečenci a rodiny vojakov prichádzajúce v dôsledku vojnových konfliktov. Militantná sociálna práca, so svojím dôrazom na systémové zmeny a posilňovanie práv, predstavuje inovatívny prístup, ktorý presahuje tradičné normy a metódy sociálnej práce. Jej schopnosť vytvárať nové nástroje pre integráciu môže byť kľúčová v období rastúcej migrácie a globálnych kríz.

Predvýskumné aktivity a analýza sekundárnych dát poukázali na významné bariéry, ktoré komplikujú adaptáciu utečencov a rodín vojakov, vrátane kultúrnych, ekonomických a administratívnych prekážok. Tieto zistenia zdôrazňujú potrebu sociálnej práce, ktorá aktívne zasahuje do systémových nerovností a umožňuje zraniteľným skupinám prekonať normatívne očakávania, ktoré sú často v rozpore s ich realitou. Identifikácia konkrétnych nástrojov, techník a stratégií militantného prístupu môže viesť k vytvoreniu modelov sociálnej práce, ktoré sú odolné voči dynamike sociálnych a politických zmien a zároveň citlivé k špecifickým potrebám zraniteľných skupín.

Na záver možno konštatovať, že skúmanie militantnej sociálnej práce nielen rozširuje teoretické poznatky o tomto prístupe, ale zároveň ponúka praktické nástroje na riešenie súčasných výziev, ktoré stoja pred slovenskou spoločnosťou. Tento návrh výskumu má potenciál stať sa východiskovým bodom pre ďalšie štúdie a pre transformáciu praxe sociálnej práce, ktorá reaguje na rastúce potreby a výzvy globálnej migrácie.

Zoznam bibliografických odkazov

- BALOGOVÁ, Beáta, 2016. *Kompendium sociálnej práce pre magisterský stupeň štúdia*. Prešov: Pavol Šidelský – Akcept Print. ISBN 978-80-89295-70-8.
- BLAŽEK, Matej, ANDRÁŠOVÁ, Soňa a Nina PAULENOVÁ, 2013. Príčiny, formy a dôsledky násilia na štátnych príslušníkoch tretích krajín v SR. In: *Medzinárodná organizácia pre migráciu* (IOM). Bratislava. ISBN 978-80-89506-33-0.

- BLAŽEK, Matej, Soňa ANDRÁŠOVÁ a Nina PAULENOVÁ, 2013. *Skúsenosti migrantov a migrantiek na Slovensku s násilím*. [online]. Bratislava: IOM. ISBN 978-80-89506-33-0. [cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <http://www.iom.sk/sk/publikacie>.
- BOSÁ, Monika, KVAŠŇÁKOVÁ, Lenka a Alena RUSNÁKOVÁ, 2018. Životná situácia ukrajinských študentov a študentiek študujúcich na Prešovskej univerzite v Prešove. In: KAČMÁROVÁ M., 2018. *QUALITY OF LIFE 2017*. Prešov: Bookman. ISBN 978-80-8165-261-5.
- CASTRO, Carl, 2023. *Military Social Work in the United States: Interventions for Veterans with PTSD*. [online]. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/327162262_PSTD_in_US_Veterans_The_Role_of_Social_Connectedness_Combat_Experience_and_Discharge.
- DUPKALA, Rudolf, 2015. Problém imigrácie v kontextoch pluralizmu kultúr. In: *Vybrané spoločensko-politické problémy migrácie vo svete a na Slovensku*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. ISBN 978-80-555-1538-0.
- DUPKALA, Rudolf, 2016. *Fantóm imigrácie. Konflikt alebo dialóg kultúr v kontextoch axiologického pluralizmu*. Prešov: Expres Print Prešov. ISBN 978-80-89353-14-9.
- DUPKALA, Rudolf, 2017. *Next Europe in the context of immigration*. Pardubice: Helios. ISBN 978-80-85211-45-0.
- DUPKALA, Rudolf, 2018. *Fantóm imigrácie. Konflikt alebo dialóg kultúr v kontextoch axiologického pluralizmu*. Prešov: Expres Print Prešov. ISBN 978-80-89353-15-6.
- HALL, Lynne, 2023. The Role of Social Support in Mental Resilience of Active-Duty Personnel. In: M. FORGEY a K. GREEN-HURDLE. *Military social work around the globe*. Catalogue: National Library of Australia. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/10007677>.
- HENDL, Jan, 2007. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. ISBN 9788026219682.
- KELLER, Jan, 2016. Co skrývá multikulturalismus. In: *Masová imigrace – Záchrana, nebo zkáza Evropy*: Texty ze semináře. Je masová imigrace podmínkou prosperity Evropy?“. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 978-80-87806-95.
- KELLER, Jan, 2017. *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: Slon. ISBN 9788074192494.
- KOVALCHUK, Yuliia a Beáta BALOGOVÁ, 2023. *Migrácia a následná integrácia ukrajinských utečencov na Slovensku optikou sociálnej práce*. Prešovská univerzita v Prešove: Filozofická fakulta; Inštitút edukológie a sociálnej práce. [online]. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblio-Form&sid=E800E35B75A4A8F93F094129A817>
- LOUČKOVÁ, Ivana, 2010. Integrovaný prístup v sociálne viedním výzkumu. Praha: SLON. ISBN 978-80-86429-79-3.
- MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU, 2024. *Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov*. [online]. [cit. 2024-12-09]. Dostupné z: <http://www.iom.sk/sk/pre-media/pojmy-o-migracii>.
- RASSKAZOVA, Olga a Olga LOGVINOVA, 2021. *Stanovenie kvality sociálnej pomoci vojenský personál a členovia ich rodín*. [online]. Charkov: Kharkiv Humanitaria - Pedagogical Academy of Kharkiv. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <http://surl.li/abukd>
- RUBIN, Allen, WEIS, Eugenia a Jose COLL, 2012. *Handbook of Military Social Work*. New Jersey: Wiley&Sons. ISBN 978-11-18067-83-3.
- SHAMAI, Michal, 2023. Social Work with Military Families: Challenges in the Israeli Defense Forces. [online]. In: M. FORGEY a K. GREEN-HURDLE. *Military social work around the globe*. Catalogue: National Library of Australia. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/10007677>.
- ŠTEFANČÍK, Radoslav a Jozef LENČ, 2012. *Integrácia mladých ľudí s migračným pozadím a ich vnímanie autochtómnou mládežou* [online]. [cit. 2020-12-09].

Dostupné z: <https://www.iuventa.sk/sk/Vyskum-mladeze/Vyskumy-katalog-dat/2013/Integracia-mladych-ludi-s-migracnym-pozadim-a-ich-vnimanie-autochtomnou-mladezou.alej>.

Ukrajinská spoločnosť: migračný rozmer: národná správa / Inštitút demografie a sociálneho výskumu, 2018. [online]. Kyjev: URL. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migracia.pdf.

VIŠŇOVSKÝ, Emil, 2016. *Normativita ako vôľa k poriadku*. Bratislava: UK. ISBN 987-80-223-4216-2.

WOOTEN, Nikki, 2015. *Military Social Work: Opportunities and Challenges for Social Work Education*. [online]. In: *Journal of Social Work Education*. [cit. 2024-10-21]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4469218/>

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektov VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

PhDr. Yuliia KOVALCHUK

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: kov260598chuk@gmail.com

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: beata.balogova@unipo.sk